

Česko-lužický věstník

číslo 5 / květen 2013

ročník XXIII

Kito Lorenc

Njestaraj so wo starobu

Staroba drje je mutna,
tola nic chutna.
Wona prosće
pomalku rosće,
potom směšnje
spěšnje
woteběra
do věčneho měra.
Na to kamjeń!
Hamende hamjeń.

Nestarej se o stáří

Stáří je sice matné,
není však zcela špatné.
Ono prostě
zvolna roste,
potom směšně
rychle, spěšně
se ubírá
do věčného všehomíra.
Na to kámen!
Potom ámen.

Ze sbírky Podomk (Budyšin 2010) přeložil Jan Lída. V současnosti nejuznávanější lužickosrbský básník Kito Lorenc oslavil 4. března pětasedmdesátiny. Připojujeme se ke gratulantům s přáním mnoha tvůrčích sil!

Pro housky – paní Regeltowa, která jezdí nakupovat v lužickosrbském kroji na motorce, se stala inspirací pro lužickosrbský street-art.

Foto Stefan Hanuš – Facebook.com.

Z DOMOVA

► **V sobotu 13. dubna proběhla za účasti 30 členů valná hromada Společnosti přátel Lužice.** Zahájení se ujal předseda Petr Kaleta, který zhodnotil činnost společnosti za uplynulý rok. Připomněl oslavy 100. výročí založení Domowiny a s nimi související uvedení oratoria *Nalěčo* skladatele Korly Awgusta Cocora a básníka Handrije Zejlera v pražské Valdštejnské zahradě. Vzpomněl také přednáškové a vydavatelské aktivity a vyzval členskou základnu k výraznější účasti na chodu společnosti. Petr Kaleta rovněž konstatoval, že v současné době má Společnost přátel Lužice 142 členů. Po projevu předsedy následovaly zdravice zahraničních hostů, jimiž letos byli referent Domowiny pro kulturu a zahraniční styky Clemens Škoda, Jurij Luščanski z Matice lužickosrbské a Piotr Pałys, předseda opolského sdružení Pro Lusatia (všichni jsou zároveň členy naší společnosti).

Program valné hromady dále pokračoval zprávou vedoucí redaktorky Česko-lužického věstníku Lucie Janovské Kolarovičové, kterou v zastoupení přednesl Petr Kalina. Všechna čísla časopisu vyšla v uplynulém období stejně jako v předchozích letech řádně (v 8 číslech a 2 dvojčíslech) a včas. Náklady na vydávání nebyly překročeny a veškeré finance byly čerpány podle plánu. Účastníci byli seznámeni také s výhledy na rok 2013; v letošním roce by měl Česko-lužický věstník reflektovat mj. výročí příchodu Konstantina a Metoděje na Velkou Moravu či projekt „2010 znaků – 21. století v Lužici“, který spočívá v publikaci originálních studentských textů. Vedoucí redaktorka ve své zprávě konstatovala, že je spokojena s novou grafickou úpravou Česko-lužického věstníku, k čemuž se její zástupce na místě připojil.

Účetní zprávu za rok 2012 přednesla účetní a místopředsedkyně Společnosti přátel Lužice Klára Poláčková. Ta podrobně informovala o veškerých výdajích a příjmech společnosti, připomněla úspěšný prodej publikací, turistických známek a upomínkových předmětů, dále nastínila výhled v podobě očekávaných grantů od Česko-německého fondu budoucnosti, ministerstva kultury a ministerstva zahraničních věcí a také komentovala budoucí zvýšené výdaje plynoucí z rozšíření počtu místností, které Společnosti přátel Lužice propůjčilo ministerstvo školství v přízemí Lužického semináře. Po zprávě přehlížitelů účtů, která shledala vzorně vedené účetnictví, vzala valná hromada zprávu Kláry Poláčkové jednohlasně na vědomí.

Dalším bodem programu bylo projednání rekursu člena Jana Příkryla, který byl rozhodnutím představenstva na začátku roku 2013 zbaven členství ve Společnosti. Představenstvo Janu Příkrylovi, jenž byl v létě 2012 pověřen vedením Hórnikovy lužickosrbské knihovny, vytýkalo zejména nerespektování pokynů ohledně zpracování knihovního fondu a další prohřešky. Vyloučený člen Jan Příkryl zdůraznil, že podle jeho názoru byla příčinou především nedostatečná komunikace ze strany představenstva společnosti. Po vydatné diskusi účastníků valné hromady následovalo tajné hlasování, v němž většina členů rozhodla o opětovném přijetí Jana Příkryla za člena, funkci knihovníka však už vykonávat nebude.

Ve volbách představenstva obhájil funkci předsedy Petr Kaleta, místopředsedy se stali Štefan Pilát a Josef Šaur. Ostatními členy představenstva byli zvoleni Petr Kadlec, Eliška Papcunová, Josef Bartoň a Miloš Malec. Vedením knihovny byl pověřen Martin Boukal. Na místě vedoucí redaktorky Česko-lužického věstníku, účetního, pokladníka a ve funkcích přehlížitelů účtů nedošlo ke změnám. Dosavadní místopředsedkyně Klára Poláčková se rozhodla letos už do představenstva nekandidovat. Petr Kaleta jí předal kytici jako poděkování za dlouholetou a obětavou práci pro Společnost.

Petr Ch. Kalina (redakčně kráceno)

Z HORNÍ LUŽICE

► (KP 17. 3.) 10. března byl představen v budyšínském Německo-lužickosrbském národním divadle **dětský muzikál** o putování po starobylé královské cestě Via regia.

► (KP 24. 3.) Slavnostní uvedení nového **drážďansko-míšeňského biskupa dr. Hei-nera Kocha** do úřadu proběhlo 17. března v drážďanské katedrále. Dosavadní biskup Joachim Reinelt mu při obřadu symbolicky předal biskupskou berlu, zdobenou rybou a klíčem, znamením sv. Benona, a uvedl jej na biskupský stolec. Obřadu se účastnili také lehnický biskup Stefan Cichy a litoměřický biskup Jan Baxant. Ve slavnostním kázání biskup mj. zdůraznil bohatou tradici a živou víru věřících drážďansko-míšeňského biskupství, která se projevila např. při náletu na Drážďany roku 1945 nebo v osobnosti bl. Alojse Andrického, a připomenul význam lužickosrbských farností pro celou diecézi. Mše se účastnily i srbské družičky, dobře viditelné byly srbské vlajky, biskup

dostal mezi dary z farností také jutrowne jejka z Chrósćic. Biskup dokonce oslovil Lužické Srby v jejich mateřtině a prohlásil, že chce být i jejich biskupem. Podle přítomných se jednalo o nejdelší promluvu biskupa v lužické srbštině od času biskupa Jurije Luščanského (1839–1905).

► (KP 24. 3.) 24. března zazněly v Róžantu srbské **Pašije** podle sv. Jana. Hudbu složili bratři Tomaš a Clemens Kolovi.

► (KP 31. 3.) Režisérka Sonja Toepferová z Wiesbadenu natočila „videoinstalaci“ (krátký film) **Andricki. Wuznaće**, která byla představena např. v budyšínském národním divadle a v saském zemském sněmu. Za hranicemi Lužice byl film poprvé promítán v kostele sv. Kajetána v Praze na Malé Straně 21. března 2013.

► (KP 31. 3.) 5. 3. zemřel jeden z obnovitelů budyšínské velikonoční jízdy (1993) **Měrcín Wowčerk**.

► (SN 2. 4., KP 31. 3., 7. 4.) **Katoličtí i evangeličtí Lužičtí Srbové oslavili Velikonoce.** Počty jezdců na tradičních křížáckých jízdách v katolické oblasti Horní Lužice se za posledních 15 let takřka nemění. Celkový počet „křížáků“ mírně poklesl (z loňských 1 645 na 1 629, nejvíce bylo křížáků z Kulowa – 440 místo loňských 441, nejvýrazněji klesl počet jezdců v Radworu – z 125 na 118, vzrostl jedině v Ralbicích – z 306 na 308). Mezi nimi jelo 27 nováčků ze zeleným věnečkem na fraku. Procesí z Kulowa do Ralbic má od roku 1902 (podle jiných názorů od roku 1911) dvě části: srbskou a německou. Ani přihlížejících nebylo navzdory nepříznivému počasí málo. Procesí z Kulowa do Ralbic shledly čtyři tisícovky diváků, průvod mezi Budyšínem, Radworem a Baconěm osm tisíc a na jízdu mezi Pančicemi, Chrósćicemi a Njebjelčicemi zavítalo kolem deseti tisíc návštěvníků.

V evangelických vesnicích střední Lužice páčila mládež velikonoční ohně. Před 21 lety bylo v Rowném obnoveno velikonoční zpívání slepanských kantorek, letos se však nekonalo, jelikož většina zpěvaček onemocněla. Tento starodávný zvyk se však letos opět podařilo dodržet v Čorném Chołmci, kde duchovní písně zpívalo 18 mladých žen ve věku od 20 do 30 let oblečených do wojereckých krojů. Na hrade v Budyšíně se konalo koulení velikonočních vajec (jejkakulenje), které letos přilákalo tisícovku návštěvníků, mezi nimiž bylo více než sto dětí. Ty si mohly vajíčka vyměnit za sladkosti nebo drobné dárky. Starou tradici koulení kraslic obnovil před jedenácti lety turistický spolek Budyšin. O kulturní program se zde postaralo Německo-lužickosrbské národní divadlo, taneční skupina a dechový orchestr.

V minulých letech se akce účastnil i Lužickosrbský lidový umělecký soubor, který letos vystoupení odmítl.

Bohoslužeb spatých s velikonočními jízdami se účastnilo letos hned několik biskupů (v Radworu nový drážďansko-míšeňský biskup Heiner Koch a lehnický biskup Stefan Cichy, v Kulowě zhořelecký Wolfgang Ipolit).

V Katolském Posołu vyšel rozhovor s „diamantovým křížákem“ Helmutem Ledžborem ze Serbských Pazlic, který jel již po šedesáté, a to s jezdci njebjelčickými.

► (SN 2. 4.) **Pokračují přípravy na ustavení lužickosrbského parlamentu.** Aktivistická skupina „Lužickosrbské zastupitelstvo“ zhodnotila výsledky kulatého stolu, který se konal 26. ledna ve Smochčicích. Přítomní se shodli na tom, že by se jejich společnost měla v prvé řadě zasadit o právní ukotvení lužickosrbského zastupitelského orgánu v Sasku a Braniborsku. K tomuto účelu musí vzniknout volební zákon, který v souladu s ústavami obou spolkových zemí i s konstitucí Spolkové republiky Německo zajistí v lužickosrbském sídelním prostoru možnost voleb do nově utvořeného sněmu. Pracovní skupina „Právo a volební právo“ dostala za úkol vést jednání o této záležitosti se všemi poslaneckými kluby saského a braniborského sněmu.

► (KP 7. 4.) Na březnovém setkání budyšínských srbských důchodců představil Jurij Luščanski osobnost a dílo českého malíře **Ludvíka Kuby**. 150. výročí narození tohoto umělce připomněl již i ČLV.

► (KP 7. 4.) 18. března zemřela v Domově sv. Ludmily v Chróscicích **Marja Ulbrich**, lužickosrbská herečka budyšínského divadla. Vzpomínku jí věnovala básnička Róža Domašcyna, její vzdálená příbuzná, která zmínila i vliv, jenž na ni M. Ulbrich měla hlavně v oblasti literatury.

► (KP 7. 4.) Hospodářským a personálním ředitelem všech provozů kláštera **Marijiny Hvězdy** (počínaje dílnami pro postižené přes pomocnou školu až po stavební činnost) se stal na začátku března Christof Míklawš ze Serbských Pazlic. Na jaře tohoto roku začala v klášteře obnova fasády kostela, naposledy provedená v roce 1995.

► (SN 8. 4.) **Jazykové centrum WITAJ pořádá nové jazykové kursy.** Jejich frekventanty je osmero žáků 3. a 4. tříd budyšínských základních škol. Tyto děti totiž chtějí v příštím či v následujícím školním roce navštěvovat lužickosrbskou školu druhého stupně v Budyšíně, kde je znalost lužické srbštiny nutná. Kurs, který probíhá od března do července, vznikl na základě žádosti

rodičů dětí. Penzionovaná učitelka Lucija Endersowa se žákům věnuje hodinu týdně. Od 20. února funguje také jazykový kurs pro předškolní děti z různých mateřských škol z Budyšína a okolí. První lužickosrbská slova učí pětileté a šestileté žáčky učitelka Marja Waldžina.

► (KP 31. 3., SN 10. 4.) **Eine Kirche – zwei Völker.** V Domě biskupa Benona ve Smochčicích byl představen třetí díl knihy *Eine Kirche – zwei Völker* (Jedna církev – dva národy), která je výsledkem patnáct let trvajícího projektu a mapuje mnohaleté soužití katolických Němců a Lužických Srbů. Její třetí svazek je sbírkou historických dokumentů katolických farností Drážďansko-míšeňského biskupství z let 1945–1970. Na vydání se kromě biskupství podílela Společnost sv. Cyrila a Metoděje a Lužickosrbský ústav. Emeritní světící biskup Georg Weinholt vyslovil na prezentaci knihy obavy o budoucnost katolických Lužických Srbů: „Je znepokojující, že nemáme téměř žádné lužickosrbské studenty teologie a postrádáme tak potřebný dorost.“

V Katolském Posołu vyšla anotace této knihy od Michała Anderse, jednoho ze spoluautorů díla. Anders oceňuje zejména otevřený pohled na ideologické rozpory katolické církve a státu a silné zastoupení lužickosrbské problematiky v této práci, stejně jako komentáře sepsané k jednotlivým pramenům. Kritizuje ale výběr dokumentů, neboť tu místo získaly i texty méně významné nebo vydané i v jiných biskupstvích.

► (KP 7. 4.) 13. a 14. dubna proběhla v Chróscicích předpremiéra nového srbského duchovního **oratoria Serbske jutry**, jehož nastudování je součástí oslav 150. výročí existence cyrilometodějské společnosti. Na provedení se podílejí pěvecké sbory Meja, Lilija, Delany a Bratrowstwo a kostelní sbory z Chróscic, Wotrowa, Njebjelčic, stejně jako členové Serbského ludowého ansamblu. Zpěváky vede dirigent Friedemann Böhme, kantor děkanského kostela v Budyšíně. Oratorium začíná biblickým příběhem spojeným s vjezdem Krista do Jeruzaléma na Květnou neděli, další díly ztvárňují poslední večeri a ukřižování. Skladbu s moderními prvky zkomponoval známý skladatel církevní hudby Jan Cyž z Časec.

► (KP 7. 4.) **Měrcín Brycka z Kubšic** vystoupil 11. dubna v Budyšíně s přednáškou věnovanou hornolužickému Šestiměstí během stavovského povstání a třicetileté války. Brycka získal roku 2011 za svou diplomovou práci cenu, již jménem hornolužického historika Hermannu Knotheho uděluje Hornolužická společnost věd (Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften).

Z DOLNÍ LUŽICE

► (NC 11) **Dolnolužičané navštíví Jizerské hory a Krkonoše.** Rozhodla tak valná hromada chotěbuzské skupiny Domowiny. Spolu s žylowskou skupinou Domowiny v červnu navštíví Lázně Świeradów a polskou část Krkonoš. Chotěbuzská skupina Domowiny patří k neaktivnějším skupinám v Dolní Lužici a snaží se přilákat více mladých členů. Jedním z nich je i Jan Šurman, nový zástupce pro lužickosrbské záležitosti v Chotěbuzi.

► (NC 12) **Od otevření povrchového dolu Chotěbuz-sever v roce 1978 bylo odbagrováno sedm vesnic:** Dešank, Liškow, Liškowk, Łakoma, Żyłowk, Ślichow a Tšawnica. Z odbagrování prostoru musela být přesídlena tisícovka lidí. V roce 2015 bude těžba ukončena a oblast bude rekultivována. V rámci projektu „Cottbuser Ostsee“ zde má vzniknout největší jezero v projektu zaplavení lužických dolů. Zelená liga navrhuje změnit název jezera na „Liškojski jazor“. Poukazuje přitom na fakt, že před odbagrováním byla celá oblast dvojjazyčná. Zároveň by název připomínal dvě zničené vesnice, Liškow a Liškowk.

► (NC 13) **V mósteckém kostele proběhla výstava s názvem Brunica – Braunkohle.** Navštívili ji jak obyvatelé Móstu, tak někdejší obyvatelé odtěžených vesnic. Móst leží poblíž povrchového dolu Janšojce a jeho obyvatelé jsou v současnosti vystaveni zvýšené prašnosti a hluku těžebních zařízení. Na druhou stranu mají díky těžbě práci a elektřinu a těžební společnost finančně podporuje obec i místní spolky. Výstava tak zobrazovala především četné protiklady a rozpory lidí spatých s „brunicou“. Na jedné kostelní stěně mohli návštěvníci zhlédnout fotografie a dokumenty zaniklých obcí, na protější straně malby z partnerské obce, polské Świdnice, a fotografie těžební techniky.

► (NC 14) **Čistička vody v Čorné Pumpě** (Schwarze Pumpe, průmyslová zóna poblíž Wojerec/Hoyerswerda – pozn. red.) **by mohla čistit až 15 000 m³ říční vody denně.** Šedesát let staré zařízení bylo původně určeno ke zpracování důlní vody. V současné době produkuje dvě třetiny užitkové vody a třetinu pitné vody. Za den zpracuje 300 m³ důlních vod. Přitom je využito 90% kapacity zařízení. Zástupci Vattenfallu proto navrhují, aby zařízení čistilo železem znečištěnou vodu ve Sprévě. Odhaduje se, že by bylo možné takto vyčistit až 15 000 m³ říční vody denně.

Zprávy ze Serbských Nowin podal Petr Ch. Kalina, z Katolského Posoła Jan Zdichynec, z Nowého Casniku Josef Blažek

Na valné hromadě Domowiny 23. března v dolnolužickém Wjerbně byl předsedou opět zvolen Dawid Statnik. Místopředsedy se stali Judit Wałdźic a Marko Hančik.

Předtím se objevilo v lužickosrbských médiích – ať už v Serbských Nowinách, na internetu nebo jinde – několik názorů na její fungování a další směřování. Vybíráme z nich dva protikladné, aby čtenáři získali plastičtější náhled na to, co se v současné Lužici děje. Autorem prvního z nich je letitý pracovník Lužickosrbského ústavu Měrcin Wałda, který se zabývá mj. lužickosrbskou identitou a místem Lužických Srbů v dnešní společnosti. Druhým je bloger Marcel Braumann, dlouholetý zaměstnanec pro styk s veřejností poslaneckého klubu Levice v saském zemském sněmu, který píše pod přezdívkou „Piwarc“.

Pohled první: Měrcin Wałda Má naše práce vůbec ještě smysl?

Osvobození černochoů kupříkladu dosud žádné problémy černochoů nevyřešilo. Jakmile žádali skutečnou rovnoprávnost, staré zvyklosti se reprodukovaly dál. Rovnost před zákonem sama o sobě nikdy problémy nevyřešila. Sami postižení musejí umět svobodu využívat a legálně uskutečňovat.

My Srbové se samozřejmě můžeme radovat, že nejhorší doba útisku a násilné germanizace je pryč. Ale naděje, důvěra, optimistická nebo bezstarostná existence není na obzoru. Až na jednotlivé výdobytky nepozorují žádný pokrok, spíš stagnaci a zatuchlost. Angažovanost v lužickosrbských záležitostech, a tím i jazyk a kultura se nám ztrácejí před očima. Většina dávno mlčí a úslužně se zařadila do hlavního proudu většinové společnosti a kosmopolitismu, když se smířila s mizérií lužickosrbské společnosti. Můžou za to jednotliví Srbové nebo to závisí na nadčasových strukturách?

V poslední době se mluví dokonce o „Mýtu Lužických Srbů“, jako v novinách Sächsische Zeitung 10. února 2013! (Autor odkazuje k německému termínu Mythos Volk – lze přeložit jako národní mýtus nebo hůře mýtický národ, vztahuje se k modernímu nacionalismu jako ideologii novodobých národů, které zpětně hledají své kořeny – pozn. red.) Pokud bude veřejnost tento pojem tolerovat a prosazovat, budeme muset my Srbové dále obhajovat názor, že jsme skuteční, nebo dokonce, že jsme vůbec existovali. Mýtus totiž znamená, že je „něco“ legendou, že se o tom vypráví, ale není to už tak docela skutečné! Nebo snad je tomu skutečně tak? V současné době je například trendem, abychom všichni byli už jen kosmopolity. S tím se ale potýkali už řečtí filozofové. Jednou se zeptali Diogena, jakého je původu, načež jim odpověděl, že je kosmopolita, tedy světoobčan. Přiložen byl komentář, že se Diogenes bál přihlásit a že se chtěl vyhnout povinností občana obce Sinopes. Ať už v minulosti nebo v globalizovaném světě, společnost může existovat jen prostřednictvím jednotlivců, kteří se angažují v konkrétním světě, kteří se cítí být odpovědní za své kulturní prostředí. A tady začíná lužickosrbský problém.

Lužickosrbský život, ať už na úrovni obcí nebo v jiných sférách, je víceméně ponechán svému osudu. Přihlížíme tomu, jak všude slábne, jak lužickosrbská kultura upadá do bezvýznamnosti.

Každé demokraticky zvolené obecní zastupitelstvo, stejně jako každá lužickosrbská instituce myslí v první řadě na sebe. Ale koho by vlastně měly poslouchat, když neexistuje žádná demokraticky legitimizovaná organizace, která by řídila všechny lužickosrbské instituce, průhledně řešila lužickosrbské záležitosti s nutnou vážností, způsobilostí a odpovědností, starala se o mládež nebo tvůrčí jedince atd. Takovou pravomoc ani způsobilost dnes vskutku žádná lužickosrbská instituce nemá! A nejspíš to ani nikomu nevadí, protože si všichni zvykli na stávající instituce jako na nějaký přírodní zákon. A tak drobení lužickosrbské substance klidně, ale nezadržitelně pokračuje. Největší nebezpečí je v tom, že se to děje tiše a nenápadně.

Ale co s tím máme dělat? Držet hladovku? Ale před kterými dveřmi? Před Srbským domem nebo před ministerstvem vnitra? Před dveřmi berlínských úředníků, kteří se bojí lužickosrbského sebevědomí? Na kterou instituci v Drážďanech, Berlíně či Budyšině se máme obrátit? Na které lužickosrbské politiky? Tragédie je, že o tom spolu lužickosrbské obce ani instituce nemluví. Jen sem a tam proběhne nějaké velké zasedání s umělými efekty. A když se kouřová clona rozplyne, je všechno zase při starém. Před lety byl ještě v různých kruzích patrný pohyb. I to je už pryč, protože poslední kritické hlasy byly vyštípány a poslední kreativci se vzdali. Tvořivá krev, která jim proudila v žilách, se změnila v nechuť či zoufalství. V podstatě už není nikdo, kdo by si dělal iluze, že Lužičtí Srbové budou v 21. století hrát nějakou roli. Slyšíme už jen naučené apely a kázání, že všechno má být zachováno v dosavadní tradiční podobě, jen v lepším a demokratičtějším plášťku. Reakce na postup státu vůči Srbům zůstanou nadále jen v rovině memorand a petic. Ale společné demonstrace, které byly možné snad ještě před několika lety, si už dnes nikdo nechce představit, protože i poslední existující lužickosrbské instituce si konkurují. Stoupá tak nervozita a nejistota ve všech sférách lužickosrbského života. Nadání mladí Srbové vidí budoucnost všude jinde, než v Lužici. Těch, kteří mají ještě nějakou pevnou srbskou identitu, ubývá každým dnem. Většina, která je ještě loajální k srbskému chleboďárci – jak jinak! – si musí uvědomovat, že chybí směrodatná, nosná koncepce a jakýkoliv dialog. Mezitím už je každému jasné, že se Srby se žádná revoluce dělat nedá a že jakákoliv reforma či reformička skončí pohromou.

Ale tam, kde není možno či dovoleno tvůrčí myšlení, hnutí a konání, kde jsou přehlíženy aktuální politické požadavky, vládne intelektuální prázdnota, ze které vzniká duchovně

chudý a nudný svět. Intelektuálně náročnější a zajímavější je, když se takovým pohřebním proslovům (lužickosrbským slangem označované také jako serbske blady / srbské řeči – pozn. red.) – jako je ten můj – postavíme a budeme usilovat o něco, co má smysl. Jenže kdo se toho chopí?

Vyšlo v Předzénaku 15. března 2013. Z hornolužické srbštiny přeložil Radek Čermák.
Foto Serbske Nowiny.

Pohled druhý: Marcel Braumann-Piwarc Statnik: úspěšný praktik s dobrými nápady

Přede dvěma lety byl zvolen předsedou Domowiny jako druhý nejmladší v historii po Pawołu Nedovi Dawid Statnik, který letos oslaví třicáté narozeniny. Po dvouletém působení v čestné funkci opět předstoupí před valnou hromadu – proto je čas na krátkou bilanci, než bude tento úřad více či méně profesionalizován, a to je vzhledem k úkolům v čele zastřešujícího svazu dobře.

Širší lužickosrbská veřejnost nejprve bere na vědomí, že Dawid úspěšně zvládl oslavy stého výročí Domowiny i mezinárodní turnaj Europeády. Politicky se na něj usmálo štěstí, když v první části výkonu jeho funkce bylo u příležitosti stých narozenin Domowiny lužickosrbské nadaci přiklepnuto o milion eur víc. Obratně zacházel i s neustálými útoky iniciativy lužickosrbského zastupitelstva („serbski sejmik“): na konkrétní kritiku reagoval věcně, ale nekomentoval každou banalitu, a od samotných kritiků vyžadoval vlastní vize podložené fakty – díky této strategii iniciativa nemohla Domowině uškodit.

Námětem zavést primárky čelných funkcionářů a do voleb zapojit všechny členy Domowiny se Statnik aktivně vypořádal s kritikou nedostatečné legitimacy Domowiny. Dá se říci, že Statnik nese své jméno jako program :) – má zřejmě dost sebevědomí, ale dosud se ve srovnání s některými kritiky vzdal chvástání, které je největším nešvarem v životě menšin. Když se můžete srovnávat jen s malým množstvím lidí, připadáte si snáze jako král než ve srovnání s miliony jiných...

Dawid Statnik vyvolal nutnou diskusi o Domowině budoucnosti. Dosud asi ještě nedozrály výsledky, ale v politice se vždycky nejdřív musíte vydat na cestu, aniž by byl záměr jasný – často i pouhá cesta je cílem... Je to jako v náboženství, kde konáme svoji pouť na zemi, ale konec cesty nikdo nedohlédne. Doba velkých společenských vizí je tak či onak tam, v čele potřebujeme laskavého pragmatika, a tím Statnik je. A s trochou větší odvahou ve strukturálních otázkách se snad dá mobilizovat i více synergických efektů, a je jedno, jestli se výsledek bude nazývat „Dům lužické srbštiny“. (Jedna z koncepcí restrukturalizace lužickosrbských institucí – pozn. red.)

Statnik také ví, že klíč k působení na dnešní společnost vězí v symbolech. Tomu odpovídá pěkná akce k výročí s růžovými a modrými mikinami s nápisem „Moje budoucnost je v Lužici“,

darem Domowiny novorozencům. Domowina, Lužice, Srbové, budoucnost – to je symbolický čtyřúhelník skutečně inovativní národní identity, a otec rodiny z Ralbic ji zastupuje i soukromým životem. Tahle autenticita autochtonnímu národu svědčí, a proto: Jen tak dál!

Z hornolužickosrbského originálu <http://piwarc.wordpress.com/2013/03/02/statnik-wuspesny-praktikar-z-dobrymi-idejemi/> přeložil Radek Čermák.
Foto piwarc.wordpress.com.

KNIHY

Beno Budar, Byly to zlé časy

V roce 2012 vyšla v ediční řadě projektu „Městská knihovna Varnsdorf – Setkávání přes hranice“ kniha „Byly to zlé časy“. Patří k mnoha publikacím, jež vydal ve Varnsdorfu, městě na hranici s historickým územím Lužice, spisovatel, překladatel a zprostředkovatel české i lužickosrbské literatury Milan Hrabal, tentokrát se svými spolupracovníky, aktivně se zajímajícími o kontakty s Lužickými Srby, překladateli Zuzanou Bláhovou-Sklenářovou a Stanislavem Tomíčkem a lektorem Radkem Čermákem. Tato kniha není velká rozsahem, ale je velmi zajímavá a z pohledu novodobých českých i lužickosrbských kulturních styků i (do jisté míry společné) minulosti docela významná. Kniha má tři oddíly. Nejrozsáhlejší je český výběr textů velmi úspěšné knihy Bena Budara *Tež ja mějach zbožo (Také já měl štěstí)*, kde jsou popisovány osobní zážitky a vzpomínky Lužických Srbů, kteří museli za druhé světové války jako němečtí občané narukovat do německé armády a nedobrovolně bojovat v zájmu Hitlerovy Třetí říše. Prožili útrapy a dramata válečných roků na frontě i za frontou, ale měli to štěstí, že se – na rozdíl od mnoha svých souputníků – shodou šťastných náhod vrátili po válce do Lužice živí, i když ne vždycky zdraví a bez úhony.

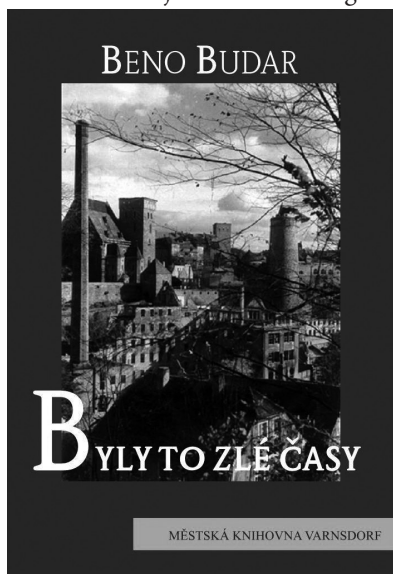
Budar po vydání a úspěchu této své publikace pokračoval ve vyhledávání pamětí lužickosrbských žen, které během války obtížně prožívaly celé roky bez mužů, synů a snoubenců, sloužících mezitím v německé armádě, a nakonec musely projít i posledními válečnými a těsně poválečnými dny a týdny v již osvobozené, avšak velmi poničené Lužici. Tam se staly často i oběťmi násilí, jaká provádějí vojáci všech armád na územích dobytých nebo osvobozených. Po dohodě s Budarem zařadil Milan Hrabal do knihy jako druhý oddíl i překlady některých dosud pouze rukopisných záznamů těchto vzpomínek žen, které mají údajně ještě letos vyjít i knižně v Budyšině.

Je třeba připomenout, že Beno Budar, v současné době snad jeden z nejznámějších lužickosrbských spisovatelů a kulturních pracovníků vůbec, je sám bytostně poznamenán koncem druhé světové války, neboť je synem lužickosrbské matky a ruského důstojníka, který jako zástupce velitele působil v letech 1945–46 v Kulowě (v Horní Lužici) a s Budarovou matkou měl zřejmě oboustranně pěkný milostný vztah. V roce 1947 po odvelení do Sovětského Svazu se ovšem už ani s touto ženou, ani se svým synem nikdy neviděl.

Původní kniha *Tež ja mějach zbožo (Také já měl štěstí)* vyšla v nakladatelství Domowina v Budyšině v roce 2005. Právě

proto, že jsou v ní zachyceny osobní vzpomínky obyčejných lužických mužů z krutých válečných roků, vzbudila na tamější poměry zcela mimořádný ohlas; dokonce takový, že po prvním vydání vyšla do této chvíle ještě dvě další, což se u lužickosrbských knih stává jen zřídka. Originál obsahuje čtyřicet autentických vyprávění, která Budar zachytil a zaznamenal od ještě žijících pamětníků, a bylo to opravdu v hodině dvanácté, neboť tito váleční veteráni patří ke generaci, která rychle odchází. Řada z nich se ostatně českého překladu textů již nedožila. Z těchto čtyřiceti životních příběhů má každý pro celé nevelké společenství Lužických

Srbů téměř osobní význam. Nacházejí v něm totiž vždy někoho z rodiny nebo aspoň známého. Beno Budar spolu s Milanem Hrabalem vybrali devět příběhů, které uznali za srozumitelnější pro české publikum. Knižka tak získává další význam pro českého čtenáře, když tito bývalí lužickosrbsští vojáci působící v uniformě okupačního Wehrmachtu popisují i zážitky z českých zemí, kam se během války nedobrovolně dostali. Někdy byli poté, co se jim podařilo prozradit svůj lužickosrbský původ, přijati českými obyvateli celkem přátelsky, jindy nedůvěrou okolí neprolomili.

Beno Budar v originále své knihy záměrně ponechává plynout řeč vypovídajících volně a bez literárních příkras a při porovnávání lužickosrbského originálu s českým textem lze snadno zjistit, že tento vyprávěcí tón je bez nějakých podstatných změn v překladu zachován. Jedinou změnou, kterou lze zaznamenat, je, že v originále spolu vojáci mluví německy, protože jinak to ani nebylo možné, v českém překladu jsou tyto dialogy vedeny česky. Toto používání němčiny v originálním lužickosrbském textu je běžné, protože lužickosrbské etnikum je dvojjazyčné a němčina není považována za cizí jazyk. A pokud třeba českého čtenáře přece zarazí představa Lužického Srba v německé uniformě, pak si dovoluji připomenout, že i v našem slezském regionu České republiky existuje určitá analogie takového jevu. Obyvatelé našeho Hlučínska, které po mnichovské katastrofě v roce 1938 nebylo začleněno do tzv. Sudet, ale do tzv. Altreichu (tj. Německa v hranicích z roku 1937, pozn. red.), museli po vypuknutí války bez pardonu také narukovat do německé armády. Mnozí se domů nevrátili a další – pokud ještě žijí – nesou v sobě toto trauma doživotně. Český překlad tedy uchovává vyprávěcí tón originálního textu a je proveden z mého pohledu dokonale. Tato dokonalost není tak úplně samozřejmá, jak by se mohlo zdát na první pohled, neboť jakkoliv je lužická srbština po slovenštině jazykově češtině nejbližší, je to přece jen jazyk zcela jednoznačně

svěbytný a specifický, s častými překladatelskými zálužnostmi, na které jsou v Lužici velmi citliví. Je také patrné, že překladatelé měli v rukou kromě knižního srbského originálu i původní rukopisnou verzi, která se místy nepatrně odlišuje od verze tištěné. To samozřejmě výsledku neubližuje.

Uvedu velmi stručně oněch devět příběhů navrátilivších se vojáků:

1) Pawoľ Šoľta měl štěstí, neboť jako pekař ve vojenské kuchyni nebyl většinou v bezprostředním frontovém ohrožení, nakonec válčil v Normandii, padl do amerického zajetí a (teprve) v roce 1947 se mohl vrátit domů.

2) Jan Kmječ se po pestrých vojenských peripetiích stal vojenským řidičem a v této funkci vozil některé významné vojenské velitele, dokonce v určitou dobu měl tu pochybnou čest, že vozil i nechvalně proslulého maršála Schörnera, kterého vojáci znali jako „pěknýho sviňáka“ (v originále „ein grosser Schweinehund“). Kmječ ovládal lužickou srbštinu, byť ji za nacismu mohl užívat jen tajně, na Ukrajině mu ale pomáhala v navazování normálních kontaktů s obyvateli. Nakonec se octl v Bavorsku, kde ho zajali Američané. Ze zajetí se vrátil v roce 1946.

3) Jurij Wjenk se v uniformě dostal do čty, kde sloužilo více Lužických Srbů, kteří pod velením také „svého“ pana Bejmaka si např. získali v polském Tarnowě důvěru obyvatel, když se hromadně v uniformě zúčastnili mše v místním kostele a šli dokonce k přijímání. Pro svůj vyšší věk byl Wjenk v závěru převelen jako truhlář do vojenské fabriky. Samotný konec války pak prožil dokonce v Lužici, byl však také svědkem onoho masakru polských vojáků při dočasném opakovaném obsazení lužických vesnic právě Schörnerovými vojsky.

4) Jurij Frencl narukoval do okupované Moravské Ostravy, ale pak se dostal až na frontu k Leningradu a při ústupu se mu pak na Baltu podařilo dostat do Kielu, kde byl zajat Angličany. V zajetí se měl celkem dobře a v pořádku se vrátil domů.

5) Franc Šoľta válčil na Ukrajině i v Rumunsku, byl opakovaně raněn, v Naumburgu ho zajali Američané, předali jej podle spojeneckých dohod o okupačních pásmech Sovětům, ale podařilo se mu vrátit domů do Lužice.

6) Cyril Nawka byl jako pěšák na frontě několikrát raněn, nejhůře roku 1945 u Berlína. Patřil nicméně k těm, kterým se podařilo utéct k Američanům. Po skončení války tajně uprchl domů do Lužice.

7) Měrcin Šenk byl vojenským námořníkem, ale v bouřlivých zvratech války byl odvelen i do Českých Budějovic, kde se mu podařilo navázat přátelské vztahy s několika místními lidmi, poté, co vyšlo najevo, že je Lužický Srb. V konfliktu s fanatickou dozorkyní z SS přitom málem přišel o život. Ke konci války byl v Holštýnsku zajat Angličany. Ze zajetí se vrátil domů.

8) Franc Mlynk byl jako dělostřelec zraněn u Kyjeva, léčili ho v lazaretu v Čenstochové, při ústupu vojsk na západ k Nise byl znovu raněn, přišel o nohu a po skončení války byl až do srpna 1945 v lazaretu v Kolíně, odkud byl propuštěn domů.

9) Feliks Statnik byl ještě jako gymnazista nasazen „jen“

na válečné práce, pobyl i v Duchcově a Krásné Lípě, ke konci války byl povolán do armády, ale podařilo se mu ve zmatcích posledních válečných dnů z Čech samostatně vrátit do Lužice.

Další oddíl v knize *Byly to zlé časy* je věnován analogickým výpovědím lužickosrbských žen nejen z válečných roků, kdy žily ještě daleko za frontou, avšak bez manželů, synů a dalších blízkých, ale hlavně ze závěru války a z týdnů, které potom následovaly. Jsou to zážitky reálné a rozporuplné. Na jedné straně je evidentní, že osvobození Lužice sovětskou a polskou armádou zachránilo existenci Lužických Srbů jako národa, na druhé straně to bylo provázáno hrůzou z dvojího průchodu fronty, kdy po prvním příchodu Sovětů a Poláků následovalo krátkodobě opětovné obsazení německou armádou a teprve pak na úplném konci války druhé definitivní osvobození. Při těchto bojích byly bohužel zničeny právě ty nejsrbtější vesnice katolické Horní Lužice a s tím byly spojeny i dramatické a často tragické důsledky pro obyvatelstvo, zvláště pro ženy. Bude zajímavé a určité dojemné přečíst si v originále celou připravovanou Budarovu knihu právě o těchto zážitcích lužických žen.

Třetí část probírané knihy je sice rozsahem nejkratší, ale pro samotného spisovatele Bena Budara zřetelně nejzávažnější. Jak jsem již uvedl, Budar po celý svůj dospělý život věděl, že nezná svého biologického otce, protože ani jeho matka mu až do své smrti neprozradila, kdo vlastně tím otcem je. Vyplývá to mimo jiné i ze závěru spisovatelova příspěvku v antologii *Náš nan a naša mać (Náš otec a naše matka)* z roku 1982, kde končí svou vzpomínku tak, že jeho milovaná maminka mu byla celý život nejen matkou, ale i otcem. Teprve v roce 2006 při příležitosti Budarových šedesátin, kdy na shromáždění veřejně předčítal právě ze své knihy *Tež ja mějach zbožo*, se mu přihlásila stará žena, která byla v mládí přítelkyní jeho matky, od ní znala poměry na velitelství v poválečném Kulowě a pamatovala si Bena jako malého chlapce. Díky těmto informacím začal Budar pátrat po svém otci. Podařilo se mu navázat v Rusku kontakt s tamějším sorabistou profesorem Lisinem a přes jeho dceru Lenu složitým pátráním v archivech zjistit, že spisovatelovým otcem byl ruský důstojník Sergej Sergejevič Leontěv.

Vydání knihy *Byly to zlé časy* je záslužnou prací nejen Milana Hrabala a spolupřekladatelů, ale i výsledkem jeho dokonalé spolupráce s Benem Budarem. Objektivně vzato je to nesmírně zajímavý pohled na lužické poměry ve válečných a poválečných létech, pohled zbařený romantických představ, obnažující realitu plnou osobních dramát, tragedií a někdy také osudového štěstí. Je dobře, že se v Lužici tomuto tématu věnují a je dobře, že se díky Milanu Hrabalovi dostanou tyto informace i k českému čtenáři. Pamětníci těchto událostí rychle odcházejí a bez takového zveřejnění by jejich vzpomínky zcela zmizely nebo byly nanejvýš třeba zkresleně předávány dále v úzkých rodinných společenstvích. Budar není ostatně jediný, kdo se do této práce pustil. Např. Beno Pětška z Nowé Wjesky vydal v roce 2010 podobnou publikaci pod názvem *Moje wójnske džěćatstwo (Moje válečné dětství)*, kde popisuje válečné zážitky generace, vyrůstající v katolické části Horní Lužice a uvádí v ní podobně dramatické, tragické i radostné zážitky mladých lidí ze stejné doby. Je třeba ocenit záslužné snažení skupiny pracovníků ve Warnocích/

Varnsdorfu, kteří již vydali a nadále vydávají až neuvěřitelné množství publikací s lužickosrbskou tematikou a také ocenit Městskou knihovnu ve Varnsdorfu a město Varnsdorf, díky nimž se to podařilo.

Bohumil Horníček

FILM

Borůvky – Cerne jagody (Německo, 2013)

Na plzeňském filmovém festivalu Finále byl 25. dubna představen i lužickosrbský film. Předpremiéru čtvrt hodinového dokumentu *Borůvky* uvedla sama autorka, lužickosrbská výtvarnice Maja Nagelowa, které sekundoval kameraman Julius Günzel.

Pojednává o životě v sousedství přírodního parku Mužakowska hola (Muskauer Heide). Vystupují zde Christian a Edita Pjenkovi, Lužičtí Srbové z Rowného (oba i lužickosrbsky mluví, byť je dokument v německém znění).

Na první pohled je to tiché, poetické poselství o krajině, která má ustoupit požadavkům průmyslové doby. Mírumilovnost a klid přírody jsou podtrženy statickými obrazy biotopů a (až na česání borůvek hřebenem) jejich nedestruktivního využívání místními obyvateli. Film celkově vytváří dojem spíše konstatování o skutečnosti než aktivistické snahy přesvědčit společnost, aby se výrazněji zapojila do boje za záchranu původního harmonického prostředí.

Silvie Morasten

LITERÁRNÍ PŘÍLOHA

Mikławš Andricki: Žaloba v překladu **Zory Berákové**

Na nebi není ani slunce, ani kouska té krásné modři, která vždy tak lahodila oku. Obloha je jako olověná; jedna jediná šedá plachetka ji pokrývá, a z ní se sype drobný sníh. Brzy též zemi pokryje velká pokrývka, bílá pokrývka sněhu. Zemi se chce spát, a kdo by jí to mohl zazlívát? Kdo by jí chtěl závidět tu bílou pokrývku, kterou na ni dobrotivé nebe rozprostřelo? Celý rok měla země napilno. Procitnuvši na jaře, oblékla si zelený šat naděje a života, a tak očekávala palčivé paprsky srpnového slunce, které ozdobily její šat zlatými šperky klasů. Ale takhle nádhera netrvala dlouho: klasy jí sebrali, po strništích zafičel ostrý vítr, a zelené louky zšedly. Země je bez ozdob, a na jejím čele je vyryto tisíce vrásek, jako na obličejí schýlené stařenky. Touží po odpočinku, a hle, její přání je splněno. S nebe se sype drobný sníh, ten jí bude pěknou pokrývkou.

A tak vše usíná. Nejen pole a louky, také lesy pozvolna umlkají. A co ještě žije, to myslivec postřílí – a brzy bude běhat po lese už jen nějaký ten zajíc nebo nějaká ta obzvláště vytrvalá srna. Tak se celá země stane jediným velikým pohřebištem. Ptáčkové už dávno odletěli, a z ostatní havěti v lese už skoro všechno usnulo. Ani potok už neublá, ani veselý pramének. Pramen i potůček pokrývá led a na něm leží sníh, stejně jako na obou březích, kde se dříve pyšnily pestré kvítky. Všechno chce spat.

I to sluníčko se nějak upejpá, rádo si poleží a mnohdy vůbec nevstává. A svítí-li přece, potom má oči stále smutné, ospalé, a jeho paprsky, dříve jasné a bílé, jsou tak bledé a bez ruměnce, jako by přicházely z ledového kraje.

Všechno spí; jen člověk nespí, a s ním nespí bída. Ano zdá se, že ta teprve nyní opravdu процitá, že nemiluje život, že se ho vzdaluje, že ho ještě udusí tam, kde se ukazuje. Na jaře, když země kypí plodností, když nebe dává plodnost, tehdy sladká naděje naplní každé srdce – a bída ustupuje. Avšak když na podzim plodné zřídlo země vyschne, když klid zavládne na opuštěných polích, potom bída začne zpívat svou píseň. Ne však na opuštěných polích a v lesích – dere se mezi lidi. Bída nesídlí v bohatých domech a pyšných hradech, pláč a ubohost bídy nenávidí velká, světlá a teplá obydlí, hledají si tmou. Ani vesnice bída nemiluje; v těch je jen někdy hostem; v městě, tam je bída doma. Bydlí tu v starých studených kamnech, tak studených, jako vlhké stěny chudícké světničky. Zde sedává za starým poškrábaným stolem zároveň s otcem a matkou a houfem dětí. Ale hladová vstává rodina od stolu – je to div? Vždyť bída obědvala s nimi. A také v těch vetších roztrhaných šatech bydlí bída: zima není léto, a to, co v létě přikrývalo údy, nemůže se nyní ubránit zimě. – A když potom hladová, prostydlá rodina se chystá k spánku, bída k ní uléhá pod lehkou, chudou podušku. Bledý měsíc se dobývá zalepeným okénkem a rozhlíží se po obydlí chudoby. Táhle v koutě stojí ubohé lůžko a na podušce se něco leskne. To světélkují mrazné krystaly, stejně jako na tmavé vlhké stěně za lůžkem. – Když pak toto obydlí chudoby ráno znovu oživne, bída vstává první.

Ale bída se neobjevuje pouze v těchto přeplněných obydlích chudiny. Ani honosné ulice města s krásnými domy ji nemohou zakrýt; dobývá se až na ulici – a to v různých podobách. Tady jede vůz s uhlím; pár černých koní je do něho zapraženo, zahalen mrakem páry. To uhlí vezou táhle jednomu boháči. Skutečně šetrný hospodář si však uhlí koupí v létě, poněvadž je v létě levnější; boháči na tom nezáleží! Avšak mnohý ubožák sotva uživí sebe a svou rodinu v létě; jak by mohl ještě myslet na uhlí a zimu? Za vozem se pošfuchuje několik dětí. Ale nedělají rámus, nejsou rozpustilé; perou se tam o kousky, které padají z vozu. Někdy se některému z nich podaří vyskočit na vůz a shodit drobnou ručkou několik kousků uhlí na zem. Není to správné! – Ale bída – však tu jsou strážníci! A konec konců je opravdu dobře, že se ti kluci trochu ohřejí – neboť bída hledí z jejich roztrhaných šatiček, bída žaluje na pobledlých tvářích hubeného obličejce – . Do těchto tvářiček bída záhy vtiskla své znamení. Musí se učiti životnímu

boji a sebezapření nejútlejším věku. Či to snad není sebezapření, když chudé dítě stojí na Štědrý večer před osvětleným oknem, za nímž se radují obdarované děti? Ach, ono už uvyklo horšímu, a netouží ani po takové radosti – : kousek chleba, to je jeho přání.

Bída se neobjevuje pouze v úzkých uličkách, ale dere se též na široké třídy, do zcela jiného světa. Bída na nás hledí z očí zoufalého dělníka, který chce pracovat, ale nyní nemůže žádnou práci najít – a také chleba se nyní lehko nenajde... V létě, když měl doma na vesnici dost práce a vysokou mzdu; a teď v zimě aby šel zase na venkov; zasmušile odchází do vsi za městem, kterou předtím dobrovolně opustil, v patách za ním je bída. – Ano, někdy též pod vysokým kloboukem a za svaštěným čelem se ukrývá bída, ale jen se tak ukrývá; neboť na rozbrázděném čele, na zapadlých lících je vidět, že v nitru je bída pánem. Bída hraje nesmírně důležitou úlohu a pracuje všelijakým způsobem; ale v zimě se cítí být paní. Ať se jen cítí, ať je zima; však přijde tím dříve nové léto a s ním rozkvetne nový život. Potom půjde bída spat a my jí rádi popřejeme odpočinku.

ZÁPISNÍK

Rozbitý prsten – Dolní Lužice na Světě knihy

Nakladatelství Domowina zve na prezentaci dolno-lužickosrbské autorky a editorky Ingrid Hustetové.

Prezentace se uskuteční v sobotu 18. května v 18 hodin na výstavišti v pražských Holešovicích, v komorním sále (pravé křídlo Průmyslového paláce, balkon vlevo). Překlad do češtiny bude zajištěn.

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1-Malá Strana, www.luzice.cz, tel. 234 813 146, za finanční podpory ministerstva kultury ČR ročně v osmi číslech a dvou dvojčíslech nákladem 300 výtisků. Cena 20 Kč.

Redakční rada: výkonná redaktorka Lucie Janovská Kolarovičová, Řetězová 8, 110 00 Praha 1, lucie_kolarovicova@centrum.cz; zástupce Petr Kalina, vestnik@luzice.cz; členové: Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Jan Zdichynec, Josef Šaur.

Roční předplatné: ČR 200 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet ČSOB (Poštovní spořitelny) 181757044/0300.

Objednávky a stížnosti na nezaslání: Klára Poláčková, Habartická 1a, 190 00 Praha 9, polackova.klara@seznam.cz, tel. 607 588 684.

Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor.

MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.